Budai zsidó elemi iskolások a húszas évektől 1949-ig

Az óbudai és a budai iskolások szétágazó és egybefutó története

„Az 1945 után nagy nehezen újra indult iskolának a kommunista rezsim vetett véget. Az épületet a 70-es években dózerolták el.” (Perlakiné Weisz Katalin)

A budai és óbudai zsidó elemi iskolások története 1945 előtt külön vágányon indult, ám a vészkorszakban, majd a háború utáni években már egymás felé tartott, végül pedig összeért. Óbuda és Újlak szomszédsága valójában már a háború előtt kínálta az érintkezést. Előfordult, hogy ugyanannak a családnak egyik része Óbudán, másik része Budán élt. (Ilyen volt például a Parczel és a Mayer család). A budai gyerekek azonban 1928-tól a negyvenes évek elejéig csak a XI. kerületben, a Váli úti Baracs Károly Elemi Iskolában vagy az óbudai zsidó elemiben tanulhattak, mivel akkoriban Újlakon még nem működött zsidó elemi. Az óbudai és a budai intézmény külön hitközséghez tartozott, így az iskolások és szüleik külön zsinagógába, az óbudai, Lajos utcai, illetve az újlaki, Zsigmond utcai templomba jártak.

A negyvenes évek elején a budai, Zsigmond király útja 49. szám alatti ház lakói: Vidor Pál rabbi és Parczel Sándor hitközségi alkalmazott egy új, helyben lévő iskoláról álmodtak. Vidor Pál kislánya, Anna és Parczel Sándor lánya, Edit ugyanis épp ekkor, 1943-ban kerültek iskolás korba. A két kislány és családjuk szoros barátsága serkentette a hitközségi vezetők vállalkozó kedvét.

A Zsigmond király útján 1943-ban, Vidor Pál iskolaszéki elnökletével meg is nyílt a kétosztályos iskola. Az 1944. március 31-i statisztikai kimutatás szerint 33 diák tanult itt Telegdi Klára és Rajna Sándor irányítása alatt.

Fókuszban az 1945 utáni iskolatörténet

A „Budai zsidó iskolások” című, itt tanulmányozható oldalon az óbudaihoz képest nagyobb hangsúlyt kap az 1945 utáni történet. A háború előtti évtizedek esetlegesen érintkező zsidó színterei 1945 után erősebben egymásba fonódtak a maradék zsidóság közegében. Kutatásom eredményeként jutott napvilágra, hogy a háború után, 1947/48-ban mindhárom zsidó elemi útja: a két budai (a Baracs Károly és a Zsigmond utcai), valamint az óbudai (Zichy utca 9. szám

alatti) iskola korábban jobbára elkülönülő története összetalálkozott. Újlakon nyílt meg 1947 októberében, majd a következő hónapban máris a XI. kerületbe, a Váli útra helyeződött az általános iskolai ötödik osztálya, amelyben nemcsak a város különböző kerületeiből, hanem az elnéptelenedett vidéki városokból is összeverődtek az árván vagy félárván maradt gyerekek. (
Az ide-oda csapódás lépcsőiről a Tanulmány alatt olvashatók részletek.
)

A hányattatásból következően az összegyűjtött anyag középpontjában nem az iskolák, hanem a gyermekkorukra és fiatalságukra emlékező öregdiákok állnak. Lakóhelyük, iskolájuk és a további intézmények, amelyekkel kapcsolatban álltak, 1944-től folyamatosan változtak („Városrészről városrészre ide-oda lökdöstek minket”, meséli Mayer Éva), de ők maguk, mint az emlékek többé-kevésbé hiteles őrzői, mégis viszonylagos stabilitást képeznek a múlt rekonstrukciója során. Ebben a zaklatott, 1944-45 utáni időszakban tehát az emlékezők teremtenek kohéziót az események szerteágazó szövevényében**.**

1945 után az iskolákhoz hasonlóan jóval kisebb létszámmal, de újraindult a cserkészet is. Vidor Pál, 1934-től az újlaki zsinagóga rabbija, aki a háború előtt a tábori istentiszteleteket vezette, nem tért vissza a munkaszolgálatból. A Buchenwald felé vezető úton lett volna lehetősége megszökni,
de nem akarta, hogy társai rabbi nélkül maradjanak
. Spitzer Zoltán, aki 1945 előtt a budai, 311. számú Vörösmarty cserkészcsapat tagja volt,
hazatért a munkaszolgálatból
, és 1945 után a cionista mozgalom keretein belül próbált segíteni az árván vagy félárván maradt fiatalokon a XII. kerületi, Tárogató úti cionista otthon vezetőjeként. {yootooltip title=[Rajta kívül sokan voltak, akik (egy-egy esetben a cserkészetnek búcsút intve) a cionizmus vonzáskörébe kerültek, egyesek közülük hamarosan
alijáztak
is.] width=[300]}Alija: „fölmenetel, fölemelkedés". Az Erec Jiszraelbe, majd Izrael Államba történő bevándorlást jelenti{/yootooltip} Megint mások kitartottak az 1945 után újrainduló, immár koedukált cserkészcsapat mellett. Ekkor már a l
ányok is egyre aktívabbá váltak
. Akadtak közöttük ingadozók is, akik időközben mégis a cionizmus felé hajlottak, ami nem mindig aratott tetszést társaik körében. (Lásd:
A 311. Vörösmarty cserkészcsapat, 45./46.old.
)

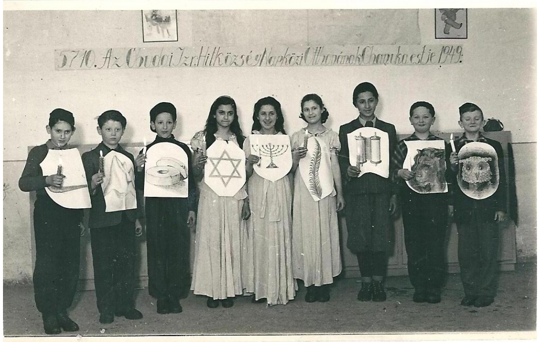
5710. Az Óbudai Izr. Hitközség Napközi Otthonának Chanuka estje 1949.

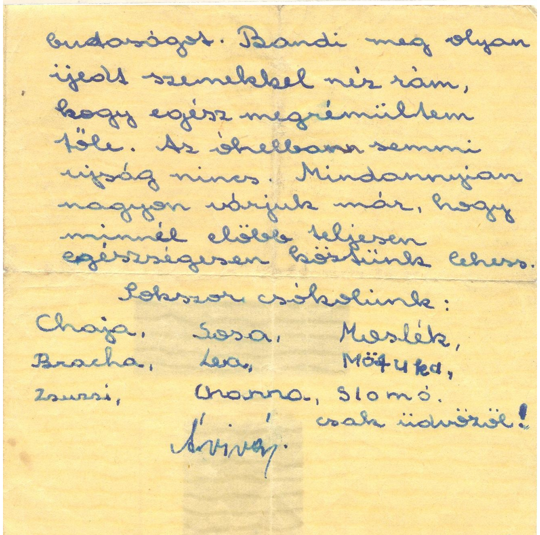

tudaságot. Bandi meg olyan ijedt szemekkel néz rám, hogy egész megrémültem tőle. Az otthonban semmi újság nincs. Mindannyian nagyon várjuk már, hogy minnél előbb teljesen egészségesen köztünk lehess.

Sokszor csókolunk:

Chaja, Sosa, Meslék,
Bracha, Lea, Mötyuka,
Zsuzsi, Channa, Slomó.
csak üdvözöl!
Avivaj.

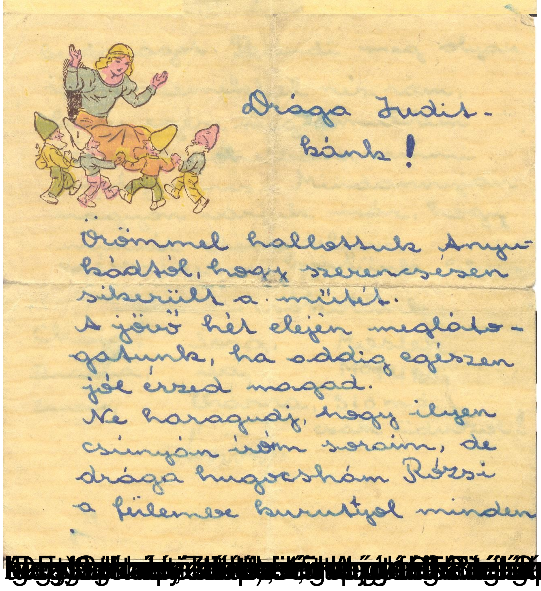

Drága Juditkánk!

Örömmel hallottuk Anyukádtól, hogy szerencsésen sikerült a műtét.
A jövő hét elején meglátogatunk, ha addig egészen jól érzed magad.
Ne haragudj, hogy ilyen csúnyán írom soraim, de drága hugocskám Rózsi a fülembe kurutyol minden

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

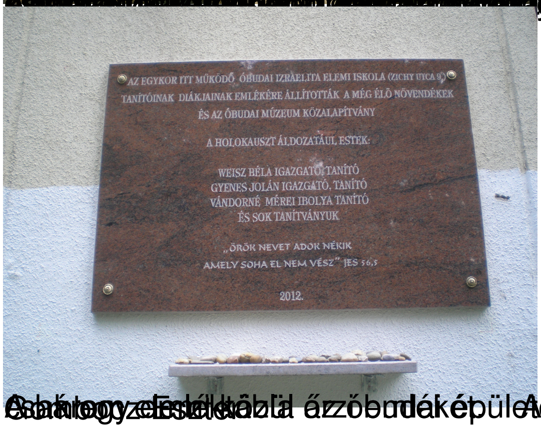
AZ EGYKOR ITT MŰKÖDŐ ÓBUDAI IZRAELITA ELEMI ISKOLA (ZICHY UTCA 9.)
TANÍTÓINAK DIÁKJAINAK EMLÉKÉRE ÁLLÍTOTTÁK A MÉG ÉLŐ NÖVENDÉKEK
ÉS AZ ÓBUDAI MÚZEUM KÖZALAPÍTVÁNY
A HOLOKAUSZT ÁLDOZATÁUL ESTEK:
WEISZ BÉLA IGAZGATÓ, TANÍTÓ
GYENES JOLÁN IGAZGATÓ, TANÍTÓ
VÁNDORNÉ MÉREI IBOLYA TANÍTÓ
ÉS SOK TANÍTVÁNYUK
„ÖRÖK NEVET ADOK NÉKIK
AMELY SOHA EL NEM VÉSZ” JES 56,5
2012.

[illegible]